

door de dochtermaatschappij te laten inkoop, het probleem of de directie terzake van de eigen aandelen wel stemrecht kan uitoefenen en, indien de statuten een desbetreffend verbod bevatten, berooft men dit verbod op deze wijze van zijn effect. De directie der dochtermaatschappij, veelal uit dezelfde personen als de moedermaatschappij samengesteld, in ieder geval uit ondergeschikten van de directie der moedermaatschappij, stemt in de algemeene vergadering der moedermaatschappij met de aandelen der moedermaatschappij overeenkomstig de wenschen der directie van laatstgenoemde.

Als slot wil ik nog wijzen op de mogelijkheid twee N.V.'s alle aandelen van elkaar te laten verkrijgen en zodoende het in N.V.'s ondergebrachte vermogen een eigen zelfstandig bestaan te verschaffen op gelijke wijze als dit bij de stichting het geval is.

Juist bij de éénmansvennootschap als dochtermaatschappij ziet men de draagwijdte van het erkennen harer rechtsgeldigheid.

Aug. 1938.

M. H. BREGSTEIN

HET BEGRIIP „WAARDE” IN DE BELASTINGWETGEVING

Inleiding.

Aan een grondige behandeling van dit onderwerp zou moeten voorafgaan een beschouwing omtrent het begrip waarde in het algemeen, waarna zou moeten worden nagegaan, of en in hoeverre de belastingwetgever bij de hanteering van het begrip waarde daaraan aansluiting heeft gezocht. Ik doe dit niet om twee redenen. Vooreerst zou dan niet een artikel, maar een boek ontstaan. Vervolgens zou ik noodwendig vervallen in het opsommen en analyseeren van allerlei reeds verkondigde waardetheorieën. Ik mag den deskundigen lezer niet de beleediging aandoen, te veronderstellen, dat hij deze niet kent.

Nog in een ander opzicht wil ik mij beperken. Ik bepaal mij tot het begrip waarde in de Nederlandsche belastingwetgeving en sluit daarbij bovendien nog uit de wetten op de invoerrechten, de accijnzen en de omzetbelasting, die een karakter dragen, dat aanmerkelijk verschilt van dat der overige belastingen, en dat dan ook zijn stempel drukt op het waardebegrip, waarmede eerstgenoemde belastingen werken.

Toch moge ik een oogenblik de aandacht vragen voor een, zij het zeer algemeen, denkbeeld, dat ik mij heb gevormd van waarde. Niet wjl dit belangrijk is, maar omdat de lezer hiermee in het vervolg hier en daar in aanraking komt.

Iets heeft waarde, indien en omdat het in staat is in een menschelijke behoefte te voorzien. Gebruiksgoederen hebben waarde, omdat ze in staat zijn, ofwel direct een behoefte te bevredigen, ofwel kunnen geruild worden (meestal door intermediair van het geld) voor goederen, die wel in staat zijn een persoonlijke behoefte van den bezitter te bevredigen. Kapitaalgoederen hebben waarde, ofwel omdat ze in staat zijn, opbrengst te leveren, die kan worden aangewend tot behoeftebevrediging, ofwel, omdat ze geruild kunnen worden tegen andere goederen, die hiertoe in staat zijn. Door de ingewikkeldheid van ons maatschappelijk productieproces zal de persoonlijke behoeftebevrediging dikwijls niet direct op den voorgrond treden. Zoo spreekt men van de behoeften van een bedrijf, gebonden aan de geheel eigen eischen van dit bedrijf. Maar dit bedrijf moet dan toch weer opbrengst leveren, die

tot persoonlijke behoeftebevrediging in staat stelt. Uiteindelijk steunt alle waarde op persoonlijke behoeftebevrediging.

2. BELASTINGWETTEN MET EIGEN WAARDEBEGRIIP.

Er zijn enkele belastingwetten, die werken met een vrij constant waardebegrip, hetwelk nauw samenhangt met de strekking van deze wetten zelve. Toch zijn ook hier wel enkele afwijkingen te constateeren, vooral ontstaan door een lateren uitbouw der wet of door een regeling van bijzondere gevallen.

a. De Personeele Belasting.

Deze wordt meestal genoemd onze meest typische verteringsbelasting, een belasting gelegd op behoeftebevrediging. Hoe wordt nu echer deze behoeftebevrediging gemeten? Naar het genot, dat degene smaakt, die zijn behoefte bevredigd ziet, m.a.w. naar diens subjectieve waardeering van dat genot?

Van den beginne af is dit niet den opzet van den wetgever geweest. Naar *uiterlijke* teekenen van welstand zou men worden aangeslagen, derhalve naar de behoeftenbevrediging, zooals die *naar buiten* blijkt. Illustratief zijn hiervoor de vervallen grondslagen „deuren en vensters” en „haardsteden”. In het zonnige zuiden moge men in den heeten zomer weinig ramen, weinig zonlicht, veel koelte zeer aangenaam vinden; de hygiënisch aangelegde mensch moge een kunstmatig verwarmde slaapkamer verafschuwen; veel ramen en veel haardsteden werden nu eenmaal als een teeken van welde beschouwd, onafhankelijk van de persoonlijke appreciatie van den belastingplichtige.

In de lijn van deze wet ligt het dus, om, waar de belasting in verband moest worden gebracht met „waarde”, hiervoor niet te nemen de subjectieve waarde, door den belastingplichtige aan het betrokken object toegekend in verband met zijn persoonlijke behoeften, maar hetgeen in verband met genormaliseerde, gestandaardiseerde behoeften als waarde kan gelden. Vandaar, dat de „waarde”, welke de wet toekent aan meubilair (art. 17 par. 1), aan motorrijtuigen (art. 31bis par. 4, 1e lid b) en aan pleziervaartuigen (art. 31sexies 1e lid), de verkoopwaarde is, volgens de uniforme omschrijving, die deze artikelen geven: „Door waarde wordt verstaan de som, die gerekend wordt te kunnen worden bedongen bij verkoop onder normale omstandigheden ter plaatse daartoe geschikt”.

Voor den belangrijkste grondslag, de huurwaarde, geldt de regel van par. 9, dat deze gelijk is aan den betaalden huurprijs, zoolang kan worden aangenomen, dat ook een ander voor het gebruik der woning dezen prijs zal betalen. Hier geldt dus de prijs als waarde, niet omdat de betrokken bewoner deze betaalt, maar alleen omdat elk ander geacht kan worden, deze voor dezelfde behoeftebevrediging te betalen. Want niet zoodra gaat deze fictie mank, wanneer de huurprijs bedongen is onder abnormale omstandigheden (insluiting dus van subjectieve elementen), of ze wordt losgelaten en de huurwaarde wordt bepaald door vergelijking met andere, onder normale omstandigheden gehuurde soortgelijke percelen. Desgelijks wordt gehandeld, indien er geen huurprijs is (art. 10 par. 1). In deze gevallen gaat men dus na, aan de hand van hetgeen *anderen* voor een dergelijk genot over hebben, wat de waarde van dit genot is. Zoo kan het gebeuren, dat uit de door anderen bestede huurprijzen wordt afgeleid een huurwaarde van *f* 600,— voor een bepaald perceel, terwijl de bewoner zóó ermee ingenomen is, dat hij, indien hij het huren moest, er ongetwijfeld *f* 800,— voor over zou hebben; of omgekeerd, de ongemakken hem persoonlijk zoo hinderen, dat hij er niet meer dan *f* 400,— voor zou willen betalen. Niet zijn

subjectieve appreciatie, maar de objectieve, d.i. de grootste gemeene deeler van de subjectieve appreciaties van anderen, wordt als maatstaf voor zijn genot genomen.

Indien vergelijking met andere, onder normale omstandigheden gehuurde, gelijksoortige perceelen niet mogelijk is, wordt de huurwaarde gesteld op 6 % van de verkoopwaarde (art. 10 par. 2). Ook hier dus weer een objectief criterium: de verkoopwaarde, d.i. hetgeen anderen voor het perceel over hebben, onafhankelijk van de subjectieve appreciatie van den bewoner. Dit past geheel in het kader van de wet. Daarom doet het eigenaardig aan, dat de Hooge Raad in zijn arrest van 14 November 1934 (B 5724) besliste, dat bij de bepaling der verkoopwaarde niet slechts rekening zal te houden zijn met de biedingen van andere gegadigden, doch ook met den eigenaar zelf als mogelijke gegadigde, daar toch art. 10 par. 2 der wet ziet op een verkoop, los van de vraag, wie op 15 Januari van het belastingjaar toevallig eigenaar is. Het streven van den Hoogen Raad is duidelijk: om de objectieve waarde, d.i. den grootsten gemeenen deeler van alle subjectieve waardeeringen te krijgen, moet men dan ook werkelijk van *alle* subjectieve waardeeringen uitgaan en dus die van den toevalligen eigenaar niet a priori uitsluiten. Hiertegen zijn echter twee bedenkingen aan te voeren. Vooreerst is de abstractie te ver doorgevoerd. Verkoopwaarde is de waarde, bij verkoop te bedingen. Nu is er geen verkoop denkbaar zonder een verkopende eigenaar. Deze is ipso facto (behoudens in uitzonderlijke gevallen) als gegadigde koper uitgesloten. Vervolgens staat de eigenaar, die een perceel in gebruik heeft, niet geheel vrij tegenover dit perceel. Allerlei factoren, als: bijzondere gehechtheid aan het perceel, traditie, de inrichting van het perceel geheel ingesteld op het daarin door hem uitgeoefende bedrijf of zijn eigen smaak, kunnen maken, dat het perceel voor hem een zeer bijzondere waarde heeft, die met het objectieve begrip „verkoopwaarde” al heel weinig te maken heeft. Zooals we bij het berekenen van gemiddelden, bij het opstellen van statistieken, extreme gevallen, die onder den invloed van abnormale omstandigheden staan, elimineeren, zoo ook moeten we de appreciatie van den eigenaar-gebruiker van een perceel, die daartegenover in een uitzonderlijke positie staat, uitschakelen, om te komen tot het objectieve begrip verkoopwaarde. De Hooge Raad, in zijn loffelijk streven, om zoo veel mogelijk alle gegadigden in aanmerking te nemen, heeft daarbij een gegadigde binnengehaald, wiens motieven zoozeer onzuiver kunnen zijn, dat het totaalbeeld vertroebeld wordt, inplaats van vervolledigd.

Behoudens deze uitzondering, die naar mijn meening ten onrechte door de jurisprudentie is ingevoegd, werkt dus de wet op de personeele belasting uitsluitend met een objectief waardebegrip: wat zal de doorsnee-derde willen besteden voor het belastbaar genot?

b. De Registratiewet.

De registratiebelasting is een verkeersbelasting, een belasting op het rechtsverkeer of, althans wat de evenredige rechten betreft, op het vermogensverkeer. Een belasting naar draagkracht is zij niet, noch naar haar bedoeling, noch krachtens haar uitwerking. De rechten worden geheven, onafhankelijk van de vraag, of de betrokkene ze meer of minder gemakkelijk betalen kan. Vandaar dat men in de wet, waarin ze wordt geregeld, nergens subjectieve criteria aantreft, dus ook niet, waar bij de heffing het begrip „waarde” een rol speelt.

In de artt. 27 (verkoop), 28 (ruiling), 34 (scheiding) wordt dan ook steeds gesproken van de verkoopwaarde van onroer-

rend goed. Deze wordt gelijkgesteld aan den prijs, waarvoor verkocht wordt, behoudens de regeling van art. 66 voor het geval de verkoopwaarde hooger schijnt, dan de prijs, waarvoor verkocht is. Voor dit laatste geval is een procedure voorgescreven, om de verkoopwaarde te bepalen.

Ook voor openbare verkooping van roerende zaken wordt de koopprijs als basis van het recht genomen (art. 55), welke koopprijs steeds geacht wordt, met de verkoopwaarde samen te vallen.

In de bijzondere regeling, welke later in de wet is gebracht door de artt. 45a tot en met 45k, waarbij verkoop van aandelen in bepaalde gevallen gelijk gesteld wordt met den verkoop van door de aandelen gerepresenteerd onroerend goed, wordt voor dit onroerend goed weer als maatstaf voor de waardeberekening de verkoopwaarde genomen (art. 45d).

Echter brengt de uitwerking dezer regeling mede (art. 45a, 2e lid, en art. 45d, 3e lid), dat voor vennootschappen, waarop ze toepasselijk is, een vergelijking wordt getroffen tusschen de verkoopwaarde harer onroerende goederen en de „waarde” van de gezamenlijke bezittingen, verminderd met de schulden, dezer vennootschappen. Betreffende de bepaling dezer waarde vermeldt alleen art. 45a, 2e lid, — maar we mogen gevoelig aannemen, dat dit ook voor het analoge geval van art. 45d, 3e lid, geldt — dat ze wordt bepaald „volgens de naar goed koopmansgebruik laatstelijk opgemaakte en vastgestelde balans”.¹⁾

Hier is dus een geval voorhanden, dat de wetgever, bij een later ingevoegde bijzondere bepaling, zijn toevlucht moest nemen tot een ander waardebegrip, dan in het algemeen in de bestaande wet gold. Dit komt, wijl hij zich begaf op een gebied, vreemd aan de materie, welke oorspronkelijk het onderwerp der wettelijke regeling uitmaakte.

Dat de wetgever echter aanvankelijk op geheel ditzelfde terrein aan het begrip „verkoopwaarde” vasthield, blijkt uit de bepaling van art. 49, 1e lid, regelende de berekening van het recht over den inbreng in naamloze vennootschappen, indien deze andere zaken, dan geld betreft. Van deze andere zaken — die geheel en al dezelfde kunnen en in den regel ook zullen zijn, als de „gezamenlijke bezittingen”, bedoeld in de artt. 45a, 2e lid, en 45d, 3e lid, : koopmansgoederen, vorderingen, blijvende productiemiddelen anders dan onroerend goed — geldt de *verkoopwaarde*.

Een merkwaardigheid is, dat art. 49, 3e lid, de *verkoopwaarde* van effecten wil bepaald zien op de wijze, als voorgescreven in art. 47 der successiewet, welk artikel zelf, evenals het daarnaar verwijzende art. 47, 1e lid, 1°, letter C, der vermogensbelasting, een voorschrift inhoudt ter bepaling der *geldswaarde* van effecten. Zij, die steeds het verschil tusschen verkoopwaarde en geldswaarde zoo breed uitmeten, moge dit toch wel tot nadenken stemmen.

c. De Zegelwet.

Deze wet werkt slechts in één enkel geval met een waardebegrip, n.l. in art. 60a, 3e lid, waar voor de waarde van buitenlandsche effecten wordt aangenomen de *verkoopwaarde*. Dit geldt zoowel voor stukken, die ter beurze van Amsterdam zijn genoteerd (dus niet slechts voor die, voorkomend op de lijst, bedoeld in art. 47 der Successiewet), doch ook voor die, genoteerd aan vreemde beurzen en zelfs voor de in het geheel niet genoteerde effecten. Ook bij de uitvoeringsregelen, betreffende dit artikel, gegeven in de Min. Missives d.d. 20 Maart 1935 no. 154, par. 3, wordt steeds vastgehouden aan het begrip

¹⁾ Wat er gebeurt, indien er geen „naar goed koopmansgebruik opgemaakte en vastgestelde balans” bestaat, vermeldt de wet niet.

verkoopwaarde, zelfs indien ter staving van de aangifte daarvan een balans met verlies- en winstrekening wordt gebruikt.

d. De Wet op de Couponbelasting.

In art. 2 wordt voor de toepassing dezer wet verstaan onder opbrengst o.a. bonusaandeelen en stockdividenden. Art. 17, 3e lid, bepaalt, dat de opbrengst, indien deze niet in geld, doch in de afgifte van bewijsstukken wordt ontvangen, de belasting wordt geheven over de *verkoopwaarde*, bepaald op de wijze, geregeld in art. 60a der Zegelwet.

3. BELASTINGWETTEN MET EEN NIET-UITGESPROKEN WAARDEBEGRIIP.

e. De dividend- en tantiëmebelasting.

Nadat art. 2 dezer wet de uitdeelingen aan aandeelhouders enz. en art. 7 de belooningen aan directeuren, commissarissen enz., onder welken naam en in welken vorm deze worden genoten, aan de belasting heeft onderworpen, verklaart art. 10 kortweg, dat de belasting bedraagt vijf ten honderd van het belastbaar bedrag. Welke waarde men moet toekennen aan anders dan in geld gedane uitdeelingen of toegekende belooningen, om tot het belastbaar bedrag te komen, vermeldt de wet niet.

Daar belast moet worden hetgeen uit het vermogen der vennootschap verdwijnt, meen ik, dat de waarde van het anders dan in geld uitgedeelde of toegekende in het algemeen moet worden gesteld op hetgeen de vennootschap hiervoor van derden zou hebben kunnen verkrijgen. Dit toch is hetgeen zij prijs geeft, wijl zij geen eigen behoeften kent. Slechts in het bijzondere geval, dat zij activa prijs geeft, welke voor haar bedrijf noodig zijn, zou zij deze moeten stellen op de vervangingswaarde. In het algemeen dus zullen de uitdeelingen en belooningen in natura moeten worden gesteld op haar verkoopwaarde, om het belastbaar bedrag te berekenen.

Dezelfde kwestie van waardebepaling doet zich ook voor, indien de N.V. activa niet om niet, maar voor een te laag bedrag aan deelgerechtigden in de winst afstaat. De Hooge Raad heeft beslist, dat ook hier als waarde van het afgestane moest worden beschouwd de verkoopwaarde (arrest 28 Sept. 1927 B 4123).

Ten overvloedige zij opgemerkt, dat de aandeelhouders, directeuren enz. de aldus ontvangen activa voor de inkomstenbelasting in bepaalde gevallen zullen hebben te stellen op de waarde, voor welke ze zich deze zouden kunnen aanschaffen. Dit komt nader ter sprake bij de waardebepaling van de opbrengsten in natura voor de inkomstenbelasting.

In art. 5, 1e lid, letter a, worden bonusaandeelen, waaronder te begrijpen stockdividenden, als uitdeeling van winst beschouwd. Over de wijze, waarop de waarde dezer stukken moet worden bepaald, zoo het nominaal bedrag ervan niet is uitgedrukt of af te leiden, zwijgt de wet. De heer *Meyburg*²⁾ verdedigt voor de inkomstenbelasting het standpunt, dat deze waarde te stellen is op het bedrag, waarvoor ze zouden kunnen worden verzilverd, derhalve de verkoopwaarde. Hiermee kan ik mij geheel vereenigen, ook voor de toepassing van art. 5 der wet op de D.T.B.

Ten slotte zal bij de berekening van de opbrengst, bedoeld in de artt. 27 en 28 der wet, nog vaststelling van waarden noodig zijn. Daar echter deze artikelen voorschrijven, dat de daarin vermelde opbrengst geheel wordt bepaald aan de hand van de artt. 7, 10 en 11 der wet op de inkomstenbelasting, is hier van een zelfstandige waardebepaling geen sprake.

In het algemeen kan dus worden gezegd, dat de wet op de dividend- en tantiëmebelasting, ook waar waardebepaling noodzakelijk is, nergens voorschrijft, hoe die waardebepaling moet geschieden. Hierboven echter zagen we, dat bij de toepassing van de artt. 2, 7 en 5 het nemen van de verkoopwaarde redelijk is.

f. De wet op de inkomstenbelasting.

Het ligt voor de hand, dat een wet als deze, welke hoofdzakelijk belastingen wil het zuiver inkomen van natuurlijke personen, welk zuiver inkomen uit allerlei bestanddeelen is opgebouwd, aan één enkel waardebegrip niet genoeg heeft. En dan zal het op het eerste gezicht verbazing wekken, dat niettemin het, de geheele wet beheerschende art. 4 in zijn tweede lid verklaart, dat onder inkomen wordt verstaan de som van hetgeen, *in geld of geldswaarde*, zuiver wordt genoten als opbrengst van met name genoemde categorieën van bronnen van inkomen. Hieruit volgt, dat de opbrengst, voorzover ze niet in geld, maar in natura wordt genoten, voor de vaststelling van het zuiver inkomen moet gesteld worden op haar *geldswaarde*³⁾. Men mag aannemen, dat dit niet slechts geldt voor de waardebepaling van de bruto-opbrengst, maar ook voor die der zakelijke (art. 10) en persoonlijke (art. 19) kosten en lasten, m.a.w. dat ook de prestatieën in natura, welker bedrag ter bepaling van het zuiver inkomen in aftrek mogen worden gebracht op de bruto-opbrengst, op haar geldswaarde behooren te worden gesteld.

Men realiseere zich even de verre strekking van het woord geldswaarde in art. 4, of liever: hoe de heffing van een belasting naar het inkomen tot een caricatuur zou worden, zoo uitsluitend belast ware, hetgeen in geld genoten werd. Want het genieten in geldswaarde omvat niet slechts de z.g.n. belooningen in natura! De eigenaar van een bedrijf, die begint met een kapitaal van f 100.000,—, waarin f 1.000,— kasgeld, en zijn eerste boekjaar eindigt met een kapitaal van f 120.000, waarin evenzeer f 1.000,— kasgeld, en die niets aan het bedrijf onttrokken heeft voor privé-doeleinden, kan beweren: ik heb *in geld* niets genoten. Maar hij is aan bedrijfsgoederen f 20.000,— rijker geworden!

Vandaar, dat het waardeprobleem niet slechts speelt bij de beperkte categorie van hetgeen men gewoonlijk belooningen of genot in natura noemt, maar evenzeer bij de bepaling der bedrijfsopbrengst.

We willen nu nagaan, waar in de wet waardebepaling te pas komt, en of daarbij al dan niet nadrukkelijk een bepaalde waarde is voorgeschreven.

In art. 5, 1e lid, wordt als opbrengst van onroerend goed o.a. beschouwd de huurwaarde van gebouwen enz. bij eigen gebruik. Slechts in het 2e lid, wordt voor een uitzonderingsgeval (Natuur schoonwet) deze huurwaarde gesteld op zes ten honderd van de verkoopwaarde onder bepaalde voorwaarden. Deze bepaling draagt echter zoozeer het karakter van uitzondering, dat men hier kennelijk niet meer te maken heeft met de geldswaarde, bedoeld in art. 4.

Over de wijze, waarop de huurwaarde van gebouwen bij eigen gebruik in normale gevallen bepaald moet worden, zwijgt de wet. Practisch wordt deze huurwaarde nagenoeg steeds gelijkgesteld aan die, welke geldt voor de personeele belasting gedurende het afgelopen kalenderjaar (art. 13) of op 1 Mei

³⁾ Het zal misschien verwondering wekken, dat de wet op de inkomstenbelasting niettemin is opgenomen in het hoofdstuk: „Belastingwetten met een niet-uitgesproken waardebegrip”. Later zal blijken, waarom „geldswaarde” een niet nader gespecificeerd waardebegrip wordt genoemd.

²⁾ Weekbl. Dir. Bel. nos 3046 en 3057.

van het belastingjaar (art. 14). Dit is echter slechts een wijze, waarop men zich in de praktijk redt; principieel zijn de beide huurwaarden volstrekt niet gelijk.

Voor de personeele belasting wordt de huurwaarde in een dergelijk geval bepaald door vergelijking met andere, onder normale omstandigheden gehuurde soortgelijke perceelen (art. 10 par. 1) of, indien dit niet mogelijk is, gesteld op 6 % van de verkoopwaarde (art. 10 par. 2). Voor de inkomstenbelasting kan men de vraag stellen: wat zou de eigenaar aan huur moeten betalen, om een dergelijke woning te bewonen? ofwel: welke opbrengst zou de eigenaar verkrijgen, indien hij het perceel niet zelf bewoonde, maar verhuurde? De eerste vraag berust op het beginsel der gemaakte besparing, de tweede op dat der gederfde opbrengst. Hoewel deze beide, zooals we verder zullen zien, niet steeds tot dezelfde uitkomst leiden, is dit hier toch gewoonlijk wel het geval. Slechts doet zich in het eerste geval de kwestie voor, dat de eigenaar behoort tot de gegadigde huurders van een ander perceel, geheel gelijk aan het zijne, terwijl in het tweede geval slechts anderen dan hij gegadigden zijn voor de huur van het door hem bewoond perceel. Terwijl bij vrij wonen (als onderdeel van de belooning van arbeid of ook uit vrijgevigheid) op den voorgrond staat de voldoening aan een behoefte, die men anders slechts tegen betaling kan bevredigen, zoodat hier de gemaakte besparing op den voorgrond treedt, moet bij bewoning van een eigen huis de opbrengst van een bron van inkomen worden bepaald, m.a.w. de vraag worden beantwoord: voor welke geldsom treedt het genot van *dit* huis in de plaats? Derhalve geldt hier het beginsel der gederfde opbrengst. M.a.w. de eigenaar moet zich afvragen: hoeveel huur zou ik van het perceel kunnen maken?

Het is duidelijk, dat dit volstrekt niet overeen behoeft te komen met 6 % van de verkoopwaarde (art. 10, 2e lid, P.B.). Maar ook dekt dit volstrekt niet steeds de huurwaarde, welke uit den huurprijs van onder normale omstandigheden gehuurde gelijksoortige perceelen wordt afgeleid (art. 10, par. 1, P.B.). Vooral doordat de Hooge Raad aan de gelijksoortigheid een zoo ruimen uitleg geeft, dat men uit den huurprijs van een arbeiderswoning die van een villa kan afleiden, komt de Inspecteur of Raad van Beroep door het werken met vergelijkingsperceelen soms tot huurprijzen, die den patient wanhopig doen uitroepen: maar zulk een huur zou ik nimmer kunnen bedingen voor m'n pand! Het kost dan heel wat moeite, hem aan het verstand te brengen, dat dit er in het stelsel der wet op de personeele belasting heelemaal niet toe doet. Maar voor de inkomstenbelasting doet het er wèl toe. Vandaar, dat de huurwaarden voor personeele en inkomstenbelasting een principieel verschil vertoonen, dat soms wel degelijk praktische beteekenis kan hebben.

Voor de inkomstenbelasting is dus van belang de huurwaarde, welk een ander aan het perceel toekent, het bedrag, dat een ander voor het genot zou willen betalen, de verkoopwaarde dus van dit genot.

In *art. 6, 2e lid*, der wet wordt er niet over gesproken, welke waarde aan bonusaandeelen en stockdividenden zonder nominaal bedrag moet worden toegekend. Blijkens hetgeen bij de dividend- en tantiënebelasting is medegedeeld, is het redelijk, hiervoor de verkoopwaarde aan te nemen.

Wij komen thans tot het belangrijke *artikel 7*, waarin met geen woord gerept wordt over de wijze, waarop de opbrengst van een bedrijf of beroep moet worden berekend. Toch ligt aan deze berekening ten grondslag de waardebeoordeling van tal van activa tot het bedrijfs- of beroepsvermogen behoorende: koopmansgoederen (grondstoffen en producten), duurzame produc-

tiemiddelen, handelsvorderingen enz. Over de waardebeoordeling van de duurzame productiemiddelen en de handelsvorderingen spreekt wel met een enkel woord art. 10, dat voorschrijft, dat de afschrijvingen erop moeten geschieden naar goed koopmansgebruik. Ook deze beperking laat ons echter nog in het duister, op welke wijze de waardebeoordeling moet geschieden. En al heeft de Hooge Raad dezen eisch van „naar goed koopmansgebruik” ook overgebracht op de waardebeoordeling van koopmansgoederen, we komen hiermee al evenmin verder.

De waardebeoordeling, waarover het hier gaat, volledig te behandelen, zou beteekenen: vooruitloopen op de desbetreffende hoofdstukken van het rapport der Commissie tot Codificatie van Geoorloofd Handelsgebruik bij Winstbepaling uit de Vereeniging voor Belastingwetenschap.

In het kort kan ik het volgende als mijn meening weergeven. Alles wat waarde heeft, ontleent deze aan de geschiktheid, om te voorzien in een behoefte. Doel van het bedrijf is: te voorzien in de behoeften van den ondernemer: dezen verteerbaar inkomen te verschaffen. Om dit doel te kunnen bereiken en blijven bereiken stelt het bedrijf weer zijn eigen eischen, die men bedrijfsbehoeften zou kunnen noemen. Een eisch der continuïteit is, dat regelmatig productiegoederen worden afgestooten en door nieuwe vervangen. Deze behoefte aan vervanging bepaalt de waarde der productie-goederen, welke dus is: de vervangingswaarde. Dit geldt zoowel de vlottende, als de duurzame productiemiddelen. Slechts indien een goed niet vervangen hoeft te worden (abnormaal groote voorraad, definitieve inkrimping van het bedrijf), heeft de vervangingswaarde geen beteekenis meer. Wijl deze goederen zullen worden afgestooten, is hiervoor de verkoopwaarde van beteekenis.

Art. 7, 1e lid, spreekt nog over het genot van vrije woning en het 2e lid over eigen verbruik van goederen uit het door den belastingplichtige uitgeoefend bedrijf. Beide zijn opbrengsten in natura, de eerste van arbeid, de tweede van bedrijf. Over de wijze, waarop de waarde moet worden bepaald, zwijgt de wet.

Over vrije woning sprak ik reeds bij art. 5: waar het hier gaat niet over de opbrengst van het onroerend goed, maar over de bevrediging van een behoefte aan woning, meen ik, dat hiervoor moet worden gerekend het bedrag, dat de genietter zich uitspaart doordat hij geen woning hoeft te huren, m.a.w. hetgeen hij voor zijn voldoening aan woonbehoefte elders zou moeten uitgeven. De Hooge Raad heeft terecht beslist, dat het beschikken over een weelderiger woning, dan de werknemer voor zichzelf zou nemen, van geen beteekenis is. Hetzelfde geldt voor vrije voeding enz.

Naast deze, op het besparingsbeginsel berustende uitspraak, wekt die van den Hoogen Raad over de bepaling der waarde van het vrij vervoer van spoorwegbeambten verwondering. Deze menschen reizen per jaar misschien 3000 K.M., omdat het hun niets kost, terwijl zij, zoo zij het betalen moesten, mogelijk 300 K.M. zouden afleggen, zooals anderen met een onveer gelijk inkomen. De Hooge Raad rekent nu tot hun belastbaar inkomen den vollen prijs, die derden voor de door hen gemaakte reizen zouden moeten betalen, onder het motto: ze genieten dit alles toch maar! In overeenstemming met het besparingsbeginsel is dit echter niet.

Wat het gebruik van goederen uit eigen bedrijf betreft, geldt de m.i. juiste regel, dat goederen, die men in onbepaalde mate aan zijn bedrijf onttrekken kan, zonder dat men daardoor den afzet schaadt, tegen kostprijs moeten worden gewaardeerd. Zoo b.v. de waren van een kruidenier: de man kan evengoed 100 K.G. rijst voor den verkoop bestellen, als 105

K.G. voor verkoop plus eigen gebruik. Die 5 K.G. hebben voor hem niet meer waarde, dan ze kosten. Hij behoeft voor de eigen consumptie ervan geen K.G. minder te verkoopen.

De eenige koe van het keuterboertje levert echter een beperkt aantal liters melk. Indien dit boertje nu de melk, die hij zelf met zijn gezin verbruikt, verkocht had (gesteld, hij had er klaten voor), zou hij zelf melk moeten koopen. De waarde der melk is dus het bedrag der besparing. Hier is het bedrag van het eigen verbruik te stellen op de verkoopwaarde (arrest II.R. 22 Sept. 1922 B 3130).

Gaan we nu na, wat we bij de toepassing van de wet op de inkomstenbelasting moeten aannemen als geldswaarde van hetgeen anders dan in geld werd genoten, dan blijkt dit te zijn: soms de verkoopwaarde, soms de waarde der besparing, een ander maal de inkoopswaarde, vaak ook de vervangingswaarde. Uit dit alles blijkt, dat het begrip geldswaarde geen vasten inhoud heeft: het wijzigt zich naar gelang het geval, waarbij het gehanteerd wordt. Ik kom hierop nader terug na de behandeling der vermogensbelasting.

4. BELASTINGWETTEN MET EEN SOMS UITGESPROKEN WAARDEBEGRIIP.

g. De wetten op het Successierecht, de Vermogensbelasting en de Belasting van de Doode Hand.

De eerste beide wetten worden te zamen behandeld, wijl ze, wat betreft de hanteering van het waardebegrip, zooveel overeenkomst vertoonen; de laatste wet behoeft geen afzonderlijke behandeling, wijl zij voor wat betreft de waardeering, verwijst naar de wet op de vermogensbelasting.

Krachtens art. 1 der Successiewet wordt recht van successie, van overgang, of van schenking geheven over de *waarde* van al datgene, wat op een door de wet nader omschreven wijze verkregen wordt. Dit impliceert, dat al hetgeen verkregen wordt slechts dan belast wordt, indien het waarde heeft.

Art. 3, 2e lid, der wet op de vermogensbelasting begrijpt onder het vermogen, waarvan belasting wordt geheven: alle zaken, welke *geldswaarde* hebben.

Deze beide voorschriften geven alleen het criterium aan voor de zaken, welke door de belasting getroffen worden. Het is echter niet zeer waarschijnlijk, dat deze zoo sterk verwante wetten beoogen, verschillende *maatstaven* van belastbaarheid aan te leggen. Bij de opsomming, die de wetten later geven van de zaken die door successie- en schenkingsrecht respectievelijk vermogensbelasting, worden getroffen, blijkt dan ook duidelijk (behoudens het bij wijze van uitzondering onbelastbaar stellen van enkele zaken, die wèl waarde resp. geldswaarde hebben), dat beide wetten het oog hebben op dezelfde soort zaken. Dat „geldswaarde” een enger begrip zou zijn, dan „waarde” blijkt dan ook nergens.

Beschouwen we nu naast elkaar de wijze, waarop de waarde bepaald wordt volgens art. 47, 1e lid 1°, der successiewet voor de regeling van het recht van successie (welke wijze van waardebepaling door de artt. 48 en 49 ook toepasselijk is verklaard voor de regeling van het recht van overgang resp. schenking) en de wijze, waarop de waarde bepaald wordt volgens art. 7, 1e lid 1°, der wet op de vermogensbelasting voor de regeling dezer belasting.

Onroerende zaken.

Successiewet (a): verkoopwaarde.

Vermogensbelasting (A): verkoopwaarde.

Hypothecaire vorderingen.

Successiewet (b): het bedrag van het kapitaal.

Vermogensbelasting (B): het bedrag van het kapitaal.

De Successiewet voegt daaraan toe: „of op de waarde, door den aangever te begrooten”.

De vermogensbelasting voegt eraan toe: „indien de schuldvordering of de betaling der rente niet voldoende verzekerd is, wordt de waarde begroot”.

De beide toevoegingen zijn blijkbaar van gelijke strekking. Dat de successiewet de begroting van den aangever vermeldt, zooals ook in tal van andere gevallen, vindt zijn oorzaak in de bijzondere beteekenis, die in deze wet — anders dan in die op de vermogensbelasting — de aangifte heeft, waarvan niet dan in de door die wet aangegeven gevallen en op de door die wet geregelde wijze mag worden afgeweken. Iets essentieels voor het waardebegrip, waarmede de successiewet werkt, moet hierin dan ook niet worden gezien.

Welke „waarde” in beide gevallen bedoeld wordt, vermelden de betrokken wetten niet. Uit de oorzaken van minderwaarde ten opzichte van het bedrag van het kapitaal, welke de wet op de vermogensbelasting aangeeft, valt af te leiden, dat, indien de betaling der rente en de terugbetaling van het kapitaal voldoende verzekerd zijn, verschil in rentetype geen verschil in waarde rechtvaardigt: de waarde is alsdan steeds gelijk aan het bedrag van het kapitaal. Uit het feit, dat de successiewet de oorzaken, waardoor de waarde afwijken kan van het bedrag van het kapitaal, niet noemt, zou men de conclusie kunnen trekken, dat een lager rentetype, dan het gangbare, ook tot een lagere waarde, dan aangegeven door het bedrag van het kapitaal, kan leiden. Evenzeer kan dan ook een hooger rentetype, dan het gangbare, leiden tot een hogere waarde, dan aangegeven door het bedrag van het kapitaal. Deze laatste conclusie vindt steun in het feit, dat art. 62, 1e lid, aan den ontvanger de bevoegdheid geeft, een waardeering door deskundigen te vorderen, wanneer een hypothecaire vordering niet overeenkomstig haar „wezenlijke waarde” schijnt te zijn aangegeven, welke bevoegdheid geheel algemeen is gegeven, dus ook geldt voor het geval, dat de hypothecaire vordering is aangegeven op het bedrag van het kapitaal.

De ruime bepaling der successiewet geeft meer voldoening, dan de enge van de wet op de vermogensbelasting. Of werkelijk bedoeld is, hier een verschil te maken, valt te betwijfelen; een reden is er zeker niet voor.

Effecten.

Successiewet (d): geldswaarde.

Vermogensbelasting (C): geldswaarde.

Voor de bepaling dezer geldswaarde verwijzen de beide wetten naar de prijseourant, op last van den Minister van Financiën opgemaakt, voor zoover de effecten daarop voorkomen. De waarde, welke op deze prijseourant voorkomt is — behoudens datums- en afrondingsverschillen — gelijk aan de waarde, welke aan deze effecten wordt toegekend op de prijseourant van de ter beurze van Amsterdam genoteerde effecten, uitgegeven door de Vereniging voor den Effectenhandel, kortweg te noemen: de beurswaarde. In de praktijk wordt ook voor de effecten, welke niet op de ministerieele prijseourant voorkomen, maar wel in de beursnotering te Amsterdam, de beurswaarde genomen, mits deze van vrij recenten datum zij.

De geldswaarde van z.g.n. genoteerde effecten wordt derhalve erkend gelijk te zijn aan de waarde, die deze effecten in het verkeer hebben, de verkoopwaarde, waarbij geen rekening wordt gehouden met het feit, of de effecten inderdaad in de

hoeveelheid, waarmede ze in de betrokken nalatenschap, de betrokken schenking of het betrokken vermogen voorkomen, voor deze waarde te realiseren zouden zijn.

Voor de bepaling van de geldswaarde der overige effecten wordt door de successiewet voorgeschreven een begrooting des aangevers, met dit correctief (art. 62, 1e lid), dat, zoo zij niet overeenkomstig hun „wezenlijke waarde” schijnen te zijn aangegeven, de ontvanger bevoegd is, waardeering door deskundigen te vorderen. Met deze „wezenlijke waarde” kan hier kwalijk iets anders bedoeld zijn, dan de geldswaarde, waarop zij moeten worden aangegeven.

Voor de waarde van effecten is het niet van wezenlijke betekenis, of zij op de meergenoemde ministerieele prijscourant voorkomen of niet. Hoogstens zou men kunnen beweren, dat de effecten op deze prijscourant voorkomend, alle een meer courant karakter dragen, dan die, welke niet daarop voorkomen, derhalve gemakkelijker realiseerbaar zijn, hetgeen op de waarde van invloed kan zijn. Wilt de geldswaarde van effecten gelijk is aan de waarde, welke zij in het verkeer hebben, de verkoopwaarde (onafhankelijk van het aantal), — hetgeen blijkt uit de wijze, waarop van „genoteerde” effecten de geldswaarde wordt bepaald — zoo is dit gelijkelijk waar voor de effecten, welke wel en welke niet „genoteerd” zijn. Slechts is het mogelijk, dat de verkrijging of het bezit van een bepaald soort effecten den verkrijger of bezitter een grooter of kleiner genot oplevert, dan zij een willekeurigen derde zouden opleveren. In het algemeene geval, dat effecten aan elken bezitter gelijk genot leveren is de geldswaarde inderdaad gelijk aan de verkoopwaarde. In het bijzondere geval, dat zij den toevaligen verkrijger of bezitter een grooter of kleiner genot leveren, dan een willekeurigen derde, kan de geldswaarde van de verkoopwaarde afwijken. Een dergelijk geval laat zich bij z.g.n. „genoteerde” effecten nauwelijks denken, zoodat de wetgever voor de geldswaarde hiervan gerust de verkoopwaarde kon nemen. De geldswaarde van „niet-genoteerde” effecten kan om bovenvermelde reden van de verkoopwaarde afwijken. Ik kom hierop later nog terug.

De bepaling van de geldswaarde der overige effecten geschiedt voor de vermogensbelasting „naar de laatst bekende gegevens”. Deze toevoeging acht ik niet van wezenlijke betekenis. Het is duidelijk, dat men voor de bepaling van de geldswaarde van gegevens uitgaat, en evenzeer, dat men hiervoor de laatst bekende gegevens neemt, welke geacht kunnen worden op de waarde van invloed te zijn. Dit alles zal ook de aangever voor het recht van successie moeten doen. Doet hij dit niet, verwaarloost hij een of meer der laatst bekende gegevens (voor den overlijdensdatum), welke op de waarde van invloed zijn, dan kan dit tot gevolg hebben, dat hij niet tot de juiste geldswaarde komt en de ontvanger de waardeering door deskundigen vordert. Ik acht deze toevoeging in de wet op de vermogensbelasting dan ook geheel overbodig. Niemand denkt eraan, een geldswaarde te bepalen op grond van gegevens, die verouderd zijn, of met verwaarloozing van recente gegevens, welke juist voor de bepaling der geldswaarde op het betreffende oogenblik van belang zijn.

Schepen.

Successiewet (f): verkoopwaarde.

Vermogensbelasting (E): geldswaarde in verband met de bestemming, voor zoover deze op de waarde invloed heeft.

Ik kan nauwelijks aannemen, dat men voor de vermogensbelasting schepen anders wil waardeeren, dan voor het successierecht, zoodat ik tot de conclusie moet komen, dat de geldswaarde van schepen gelijk is aan de verkoopwaarde.

Vorderingen.

Successiewet (g): geldswaarde van het kapitaal.

Vermogensbelasting (E): geldswaarde in verband met de bestemming, voor zoover deze op de waarde invloed heeft.

In de successiewet zal de toevoeging „van het kapitaal” vermoedelijk beoogen een tegenstelling te vormen ten aanzien van de waardeering der loopende rente, die afzonderlijk geregeld is.

In de vermogensbelasting zijn de vorderingen begrepen in rubriek E: „alle overige zaken”, waaronder er natuurlijk ook zijn kunnen, waarvan de bestemming op de waarde van invloed is. Voor vorderingen lijkt mij deze toevoeging zonder betekenis.

Terwijl dus voor de bepaling der waarde van hypotheecaire vorderingen de successiewet en de wet op de vermogensbelasting divergeeren, zijn zij op het stuk van waardeering van overige vorderingen gelijklopend: deze moet geschieden op de geldswaarde. Hierbij bestaat dus zoowel gelegenheid, om rekening te houden met het niet voldoende verzekerd zijn van rente en terugbetaling, als met den invloed van een rentetype, dat hooger of lager is dan het gangbare, alsook met renteloosheid.

Eigenaardig is, dat de successiewet bij hypotheecaire vorderingen spreekt van „waarde”, bij de overige vorderingen van „geldswaarde”. Een verschil kan hier niet bedoeld zijn, er bestaat althans geen enkele reden voor.

Loopende termijnen van huren, pachten en intrest.

Successiewet: op hun bedrag.

Vermogensbelasting: vrijgesteld (art. 6f).

De starre waardeeringwijze, die de successiewet hier bezigt, verwondert wel eenigszins. Ze is in tegenspraak met de weldadig aandoende soepelheid der overige waardeeringsvoorschriften. Een reden voor deze onaangename afwijking vermog ik niet te vinden.

De vrijstelling in de wet op de vermogensbelasting berust op praktische gronden. De wet op de belasting van de Doode Hand heeft helaas, om onnaspeurlijke redenen, deze vrijstelling niet overgenomen, hetgeen de aangiften voor deze belasting onnoodig omslachtig maakt, want het effect is miniem.

Overige zaken.

Successiewet: verkoopwaarde.

Vermogensbelasting: geldswaarde, in verband met de bestemming, voor zoover deze op de waarde invloed heeft.

Ook hier zie ik geen enkele reden, om verschillend te waardeeren bij de toepassing der beide wetten. De toevoeging in de wet op de vermogensbelasting achter het woord „geldswaarde” lijkt mij overbodig. Met alle factoren, welke op de geldswaarde invloed hebben, moet rekening worden gehouden bij de bepaling daarvan, dus ook met de bestemming, indien deze zoodanigen invloed heeft.

Thans moet nog aan een korte beschouwing worden onderworpen hetgeen is opgenomen in art. 9 der wet op de vermogensbelasting, of liever: hetgeen daarin *niet* is opgenomen.

De bevoegdheid, welke art. 9 den belastingplichtige verleent, is er een van zuiver utilistischen aard. Dit artikel geeft het recht aan dengene, wiens vermogen geheel of ten deele is belegd in een onderneming, de laatstelijk vastgestelde balans dier onderneming als uitgangspunt te nemen voor zijn aangifte vermogensbelasting. Afzonderlijke waardeeringsvoorschriften voor het hier bedoelde vermogen bevat het artikel niet. Integendeel, het verwijst angstvallig naar de voorschrift-

ten, gegeven in art. 7, voor de waardeering van elk der bestanddeelen, waaruit het bedrijfsvermogen bestaat.

Dit is zeer te betreuren. Want een bedrijfscomplex kan een geheel andere geldswaarde hebben, dan de som van de geldswaarden van zijn bestanddeelen. Indien, zooals ik later betoogen zal, de waarde van een vermogensobject of een complex van vermogensobjecten gelijk is aan het gekapitaliseerde rendement ervan, dan is het duidelijk, dat men bij een complex, dat een rendement geeft boven het normale, gelijk aan het normale of beneden het normale rendement, tot verschillende waarden komt. Het gekapitaliseerde superrendement is de goodwill, het gekapitaliseerde onderrendement de badwill van het bedrijf. Goowill is dus niet iets, wat naast de overige vermogensbestanddeelen een zelfstandig bestaan voert, en dus alderminst een „bedrijfsmiddel”, waarvoor het thans door de belastingrechtspraak nog wordt aangezien. Het is de grootere waarde, die een bedrijfscomplex heeft door het superrendement, dat ermee gemaakt kan worden. Zoo ook is de badwill de minderwaarde, die alle bedrijfsobjecten tezamen hebben, doordat ze onverbreekbaar deel uitmaken van een slecht renderend bedrijf.

Indien art. 9 de mogelijkheid opende, een bedrijfsvermogen te waardeeren op zijn gekapitaliseerd rendement, dan ware weggenomen het bezwaar, dat bij vele fiscale ambtenaren nog bestaat tegen het waardeeren van „incourante” aandelen op het gekapitaliseerde rendement van het in die aandelen geïncorporeerde bedrijf. Want dan geschiedde de waardeering van het bedrijfscomplex van den koopman of van een vennootschap onder firma op geheel dezelfde wijze, als het bedrijfscomplex eener N.V. en ware de vorm, waarin het bedrijf gegoten was, voor de waardeering van het daarin belegde vermogen onverschillig.

5. HET WAARDEBEGRIIP IN DE BELASTINGWETTEN IN HET ALGEMEEN.

In de laatste beide wetten, waar het waardebegrip een zoo groote, om niet te zeggen alles-beheerschende rol speelt, zien we telkens de woorden „waarde” en „geldswaarde” door elkaar gebruikt op een zoodanige wijze, dat aan eenig verschil in beteekenis niet of nauwelijks gedacht kan worden. Ik ben dan ook van oordeel, dat deze woorden *in de belastingwetten* geheel dezelfde beteekenis hebben, dat geldswaarde dus geenszins voorstelt een bijzonder soort van waarde, zooals verkoopwaarde, vervangingswaarde enz., en dus geenszins een tegenstelling vormt tot deze bijzondere soorten van waarde.

In den aanvang deelde ik mede, dat iets waarde heeft, indien het in een menschelijke behoefte voorziet. Zoo kan vriendschap, een gezellige avond, mooi weer, de haarlok van een dierbare overledene, waarde hebben.

Indien nu de behoeftebevrediging in geld is uit te drukken, komt men tot geldswaarde. De geldswaarde van iets is de waarde, uitgedrukt in geld. Sommige zaken hebben waarde, zonder dat deze in geld is uit te drukken. In de belastingwetten echter worden slechts die zaken, dat genot enz. aan een belasting onderworpen, waarvan de waarde in geld kan worden uitgedrukt. Vandaar, dat in de belastingwetten deze woorden door elkaar kunnen worden gebruikt, zonder dat hierin een verschil van beteekenis moet worden gezocht. Overal, waar de belastingwetten spreken van waarde, wordt bedoeld geldswaarde.

Wanneer we dus het woord „geldswaarde” ontmoeten, moeten we daarin niet zien een tegenstelling ten opzichte van verkoopwaarde, vervangingswaarde enz., wijl al deze specifieke waardebegrippen berusten op een onderverdeling van het ééne

generieke begrip „geldswaarde”, soms in de belastingwetten kortweg „waarde” genoemd.

Nu is het duidelijk, dat men de geschiktheid van een goed om een behoefte te bevredigen, op tweeërlei wijze in geld kan uitdrukken: hoeveel geld zou *ik* er wel over hebben, om met dat goed mijn behoefte te bevredigen? en: hoeveel hebben *anderen* voor dat goed over in verband met de rol, die dit goed in het algemeen speelt bij de behoeftebevrediging? De eerste waarde zou ik willen noemen de subjectieve, de tweede de objectieve waarde, die gewoonlijk overeen zal stemmen met de waarde in het verkeer, de verkoopwaarde.

Nu kan men de subjectieve waarde weer op tweeërlei wijze onderscheiden. Men kan zich vooreerst afvragen: welke waarde hecht *ik*, met mijn speciale persoonlijke behoeften, die af kunnen wijken van die, welke de doorsnee-mensch heeft, aan een bepaalde zaak, aan een bepaald genot? Dit zou ik willen noemen de bijzondere subjectieve waarde. Daarnaast kan men zich afvragen: welke waarde zou in doorsnee ieder ander, die zich in *mijn* positie bevond, aan deze zaak, dit genot, hechten? Dit zou ik willen noemen de algemeene subjectieve waarde⁴⁾.

Over de wijze, waarop een belastingwet de geldswaarde wil bepaald zien, laat ze zich soms wel en soms niet uit. Bij de belastingwetten met eigen waardebegrip (Wet op de Personeele belasting, Registratiewet, Zegelwet, Wet op de Couponbelasting) zagen we steeds als geldswaarde genomen: de verkoopwaarde. Dit is bij verkeersbelastingen, zooals de laatste drie, vanzelfsprekend. Maar ook bij de Personeele Belastingen, die naar *uiterlijke* kenmerken van welstand de behoeftebevrediging afmeet, ligt dit voor de hand.

Bij de wet op de dividend- en tantiëmebelasting, kwamen we tot de conclusie, dat hier als geldswaarde ook moet gelden de verkoopwaarde. Dit ligt voor de hand, wijl men hier te maken heeft met door een vennootschap uitgestooten en in het verkeer gebrachte activa, terwijl de vennootschap zelf geen eigen behoeften kent.

Bij de wetten op de inkomstenbelasting en op de vermogensbelasting en bij het successierecht ligt de zaak echter anders. Daar zal de geldswaarde steeds moeten worden bepaald in verband met de plaats, die het object of het genot in kwestie inneemt in het inkomen of het vermogen van den betrokkene.

Soms geeft de betrokken wet aan, hoe de geldswaarde moet worden bepaald. In de wet op de inkomstenbelasting komt dit nimmer voor. Dit ligt voor de hand. Want, al zal de bijzondere subjectieve waarde (wat zou het mij persoonlijk waard zijn met voorbijgaan van ieder anders oordeel?) wel nimmer maatstaf zijn, de objectieve maatstaf, de waarde in het verkeer, leidt hier toch tot twee uitkomsten: wat zou *ik* moeten betalen voor het object of voor het genot? (de besparingswaarde of de vervangingswaarde), ofwel: wat zou *een ander* over hebben voor dit object of dit genot? (de waarde der gederfde opbrengst of de verkoopwaarde).

In de wet op de vermogensbelasting en in de successiewet vinden we herhaaldelijk de verkoopwaarde aangegeven als de te belasten geldswaarde. Ik acht dit logisch. Deze belastingen toch beoogen te treffen hetgeen waarde heeft, derhalve in behoeften voorziet. Het is logisch, dat de heffing zich regelt naar de waarde, d.i. naar de mate, waarin in behoeften voorzien wordt. Nu voorzien vermogensobjecten (als regel) niet direct in behoeften, maar doen dit door opbrengst te leveren. De waarde van een vermogensobject is de gekapitaliseerde op-

⁴⁾ Vergelijk het rapport no. 34 van de Vereeniging voor Belastingwetenschap over „Toepassing van het belastingrecht ten aanzien van civielrechtelijk nietigen handelingen” blz. 64 e.v., speciaal blz. 65 onderaan.

brengst⁵⁾. Een vermogensobject, dat geen opbrengst oplevert heeft slechts waarde, wyl het verwisseld kan worden tegen een, dat wel opbrengst levert⁶⁾. Want uiteindelijk steunt alle waarde op de geschiktheid tot behoeftebevrediging. Welnu, als de waarde van een vermogensobject is de gekapitaliseerde opbrengst, dan zal men zich af moeten vragen: welke opbrengst krijg ik van dit object? Is deze opbrengst voor ieder gelijk, dan zal men komen tot de objectieve waarde, de waarde, die ieder ander, ongeacht zijn persoonlijke omstandigheden, geeft voor het genot of de mogelijkheid van genot, in het object geïncorporeerd. Is deze opbrengst echter voor den toevalligen eigenaar hooger of lager, dan zij voor een derde zou zijn, dan geldt de vraag: wat zou een derde voor de opbrengst geven, zooals *ik* die in mijn omstandigheden geniet. Hier komen we dus niet tot de bijzondere subjectieve waarde, maar tot de algemeene subjectieve waarde.

Bij die objecten dus — en dat is de meerderheid — waarbij de opbrengst onafhankelijk is van den persoon van den toevalligen eigenaar en van diens bijzondere omstandigheden (constellatie van het vermogen enz.) zal de verkoopwaarde criterium zijn. Vandaar, dat we deze zoo vaak in de wet op de vermogensbelasting en in de successiewet genoemd zien.

In de gevallen echter, waarin de zoeven genoemde onafhankelijkheid niet bestaat, zal genomen moeten worden de waarde, afgeleid uit de opbrengst, welke de toevallige eigenaar geniet. Zoo kunnen er b.v. effecten zijn, wier bezit den eigenaar bijzondere voordeelen biedt, afgescheiden van de gewone, als dividend enz. Om een voorbeeld te noemen: voor den eigenaar van alle aandelen van een veembedrijf, dat door dezen gedwongen wordt van zijn in privé geëxploiteerd expeditiebedrijf gebruik te maken, hebben deze aandelen een hooger waarde, dan voor een ander.

6. CONCLUSIEN.

De begrippen „waarde” en „geldswaarde”, zooals deze gehanteerd worden in de belastingwetten, dekken elkaar.

Daar, waar de persoonlijke omstandigheden van den toevalligen eigenaar, verkrijger of geniet, ofwel geen rol spelen ten aanzien van de geschiktheid van de zaak tot behoeftebevrediging, ofwel de geheele opzet der wet erop gericht is, met deze bijzondere geschiktheid geen rekening te houden, hebben we rekening te houden met de objectieve waarde, de waarde in het verkeer, de verkoopwaarde. Soms drukt de wet dit zelf reeds uit, soms zwijgt de wet hierover, doch komen wij door redeneering daartoe.

Daar, waar de persoonlijke omstandigheden van den toevalligen eigenaar, verkrijger of geniet eener zaak invloed hebben op de mate, waarop die zaak zijn behoeftebevrediging dienen kan, en de aard der wet erop gericht is, deze persoonlijke behoeftebevrediging te treffen, moet bij de waardebepaling daarmee rekening worden gehouden. Echter slechts in dezen zin, dat moet worden nagegaan, welke waarde de zaak of het genot zou hebben voor den doorsnee-derde, die in gelijke omstandigheden zou verkeer, als thans de toevallige eigenaar, verkrijger of geniet.

J. P. CROIN

⁵⁾ Polak. De Naamlooze Vennootschap, 15 Febr. 1938 blz. 323.

⁶⁾ Die verwisseling kan soms aan allerlei bezwarende voorwaarden zijn verbonden, ja zelfs voorloopig onmogelijk zijn; dit alles drukt dan ook de waarde.

DE WAARDE VAN HET WINSTBEWIJS

Indien in dit speciale nummer het waardeprobleem van incurante waardepapieren door verschillende schrijvers aan een meer uitvoerig onderzoek wordt onderworpen, is het begrijpelijk, dat aan één van de zeker typisch incurante (of minder incurante) fondsen: te weten „het winstbewijs”, eene afzonderlijke beschouwing wordt gewijd.

Op den voorgrond zij echter reeds dadelijk gesteld, dat zulks niet behoef te geschieden, omdat nieuwe elementen bij dit waarde-onderzoek zullen optreden. Integendeel. Van het complex van factoren, hetwelk b.v. de waardevaststelling (of benadering) van het incurante aandeel beheerscht, komen hier slechts enkele — daardoor wellicht wat meer geprononceerd — op den voorgrond. Hierin schuilt mede de reden, waarom, ter voorkoming van onvruchtbare herhalingen, van een principieelen of theoretisch breed omschreven opzet is afgezien, zoodat de inhoud zal beperkt zijn tot eene bepaling van de probleem-factoren.

Het winstbewijs geeft in zijn eenvoudigsten vorm: het recht op een nauwkeurig omschreven deel van de winst eener onderneming. Als zoodanig wordt het ook genoemd: „bewijs van deelgerechtigdheid” (in de winst); voorts komen benamingen voor, welke meer de ontstaans-oorzaak aanduiden, en wel: „oprichtersbewijs”, indien de winstrechten zijn toegekend bij de oprichting als tegenpraestatie tegenover initiators of eerste kapitaal-verschaffers; „restantbewijs”, indien bij eene kapitaal-reorganisatie der onderneming de vervallen nominale kapitaal-interesse wordt omgezet in eene uitsluitende winst-interesse. De term „winstaandeel” voor het winstbewijs wordt, om de onjuiste of minstens verwarring stichtende aanwending van het begrip „aandeel”, door vele schrijvers — en zulks m.i. niet ten onrechte — afgekeurd.

De omschrijving van het aan het winstbewijs toegekende recht vindt plaats in het vennootschappelijk contract. Waar het mij gerechtvaardigd dunkt uitsluitend van de N.V. als ondernemingsvorm uit te gaan, zullen de statuten der onderneming, naast de Wet op de N.V., het rechtskarakter afdoende moeten vastleggen.

Met betrekking tot het waarde-onderzoek vallen in groote lijnen drie groepen van statutaire omschrijvingen te onderscheiden:

- a. *de algemeene regelingen*: de benaming; de vorm van afgifte en de wijze van overdracht; het aantal; de individualiteit of de collectiviteit; enz.;
- b. *de bijzondere rechten*: (eventueel) het recht van voordracht bij bestuurs-benoemingen; enz.;
- c. *de directe waarde-rechten*: het bij de omschrijving der winstbepaling en winstverdeling toegekende percentage; de (eventueel) begrenzende voorwaarden voor den duur of voor het bedrag der uitkeeringen; het (eventueel) recht op een deel van het liquidatie-overschot.

In overeenstemming met de reeds gegeven essentiële begripsaanduiding van het winstbewijs, komt als kern voor de waardeberekening uit deze statutaire omschrijving naar voren: — het aantal uitgegeven winstbewijzen; — het percentage in totaal van de overwinst daaraan toegekend.

Wat te combineren valt tot :